

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 12, 2010 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 338.439

B.B. Rodchenko,
к.е.н., доцент, Харківський національний університет ім. В.Н Каразіна

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ РЕГІОNU (НА ПРИКЛАДІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Коротка анотація. У статті розглядаються основні тенденції та перспективи розвитку ринку хлібопекарської продукції регіону.

Short annotation. In article the basic tendencies and prospects of region's market development of bakery products are considered.

Ключові слова: тенденції та перспективи розвитку, хлібопекарська галузь, регіональний ринок.

Вступ. На сучасному етапі головним напрямком розвитку продовольчого ринку України є спрямованість на задоволення потреб споживачів продукцією вітчизняного виробництва високої якості та за доступними цінами. Занепоєння в цьому аспекті викликає ситуація з сировиною для хлібопекарської продукції, оскільки якість продовольчого зерна, а як насілдок, і борошна, вітчизняних виробників не завжди відповідає вимогам хлібопечения.

Однією з основних передумов успішного розвитку галузі є здатність підприємств пристосовуватися до нових умов господарювання та постійний пошук новітніх форм та методів взаємодії та співпраці. Специфічність хлібопекарської продукції та її виробників обґрунтують висновок про регіональний характер ринку хлібопекарської продукції. Це зумовлює виникнення нових утворень та об'єднань підприємств для підвищення ефективності й збільшення потужності виробництва, що слугуватиме основою для найповнішого задоволення потреб населення того чи іншого регіону.

Аналіз останніх наукових досліджень. Наукові розвідки у напрямку розвитку продовольчого ринку регіону, його структури, взаємодії учасників, механізмів функціонування та регулювання його діяльності здійснювали такі дослідники як П.Т. Саблук, В.І. Бойко, Д.П. Доманчук, Б.Й. Пасхавер, О.В. Березін, В.А. Ільяшенко, О.М. Шпичак та інші вчені. Питання, присвячені тенденціям розвитку ринку хлібопекарської продукції, його специфічним особливостям та напрямкам регулювання освічували Л.І. Донець, О.М. Васильченко, Ю.В. Пономарьова, М.В. Нетяжук, Ю.І. Задорожний та інші.

Постановка завдання. Дане дослідження спрямоване на виявлення тенденцій розвитку регіонального ринку хлібопекарської продукції та визначення його особливостей, обумовлених специфічністю продукції та економічними умовами всередині певного регіону.

Результати. Регіональний продовольчий ринок можна визначити як систему розміщених на території регіону технологічно пов'язаних між собою галузей і виробництв, об'єднаних спільною метою задоволення потреб населення в продуктах харчування.

Продовольчий ринок регіону є одним з найважливіших елементів державного продовольчого ринку, який характеризує специфіку виробництва і споживання продукції в кожному конкретному регіоні. Основним критерієм його ефективності є збільшення рівня середньодушового споживання продуктів харчування, який досягається при умові підвищення темпів росту виробництва продовольства в порівнянні з темпами росту демографічних характеристик [1]. Значний вплив на рівень споживання продовольства має культура харчування, яка певною мірою визначається національними традиціями [2].

За даними Держкомстату України у 2009 р. обсяг виробництва хлібопекарської продукції складав 1,8 млн. тонн, що у 3 рази менше, ніж у 1990 р. Така ситуація є наслідком кількох чинників: різкого скорочення чисельності населення країни, більш раціональним використанням хлібопекарської продукції, зміною раціону та уподобань споживачів, а також, невідповідністю статистичних даних, які не мають можливості враховувати обсяги випікання хліба у домашніх умовах, а також малих пекарень, які не звітують перед органами статистики. Слід зазначити, що зменшення обсягів виробництва відповідає світовим тенденціям на ринку хлібопекарської продукції.

Ситуація на продовольчому ринку Харківського регіону розвивається аналогічно загальнонаціональній, при чому у 2009 році помітне скорочення обсягів виробництва загалом у харчовій промисловості (табл. 1). При цьому у структурі товарообігу Харківської області питома вага продовольчих товарів зменшилася з 50,2% у 2003 році до 44,8% у 2009 році [3].

Таблиця 1. Динаміка обсягів виробництва харчової промисловості у Харківському регіоні (у відсотках до попереднього періоду)

Показник	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	121,00	119,80	111,50	108,90	102,30	90,90
Виробництво борошна	137,43	95,35	80,83	113,62	106,34	102,70
Виробництва хлібопекарської продукції	98,09	108,20	97,35	89,24	95,62	89,47

*Розраховано автором за даними Головного управління статистики у Харківській області [3]

Загалом ситуація за регіонами України щодо виробництва хлібопекарської продукції виглядає наступним чином: до областей-найбільших виробників хлібобудочних виробів належать Донецька, Дніпропетровська та м. Київ, на середньому рівні знаходяться Харківська, Одеська, Луганська, Запорізька та Вінницька області. Найменшу частку у загальному обсязі виробництва країни займають Закарпатська, Тернопільська, Чернівецька та Івано-Франківська області. Тут спостерігається чітка закономірність: регіони, де найбільші обсяги виробництва – це промислові центри з переважною часткою міського населення, тобто у цих областях хліб випікається майже на 100 відсотків промисловими підприємствами.

Хлібопекарський ринок постійно поповнюється новими видами продукції, що обумовлено необхідністю постійного оновлення асортименту через високий рівень конкуренції між підприємствами-виробниками. Щорічно Центральна дегустаційна комісія розглядає, дегустує та дає згоду на виробництво більш ніж 260 зразків хліба, хлібобудочних виробів та 180 – здобувних кондитерських виробів [4]. Але традиційними для Харківського регіону, як і для України в цілому залишаються хліб пшеничний, який займає 49% загального обсягу виробництва, та хліб життій, доля якого – близько 30%. При цьому в загальному обсязі виробництва соціальні сорти хліба складають близько 15,1%, доля масових сортів – 77,8%, а елітні сорти займають 7,1% і їхня доля збільшується з року в рік.

У жовтні 2010 року індекси цін у Харківському регіоні, розраховані до відповідного періоду 2009 року, мали наступні значення [3]: на продукти харчування – 109,9%, на хлібопекарську продукцію – 108,3%. Загалом з 2001 року до теперішнього часу ціни на хліб зросли в середньому на 43%.

Характерною особливістю продовольчого ринку взагалі є нееластичний характер попиту. Попит на сільськогосподарську продукцію більш цільно

прив'язаний до фізіологічних потреб населення, ніж попит на промислові товари та послуги. Попит на хлібопекарську продукцію розподіляється за рівнем еластичності, тобто відрізняється за асортиментними групами. На прості види (хлібні вироби) він практично нееластичний за ціною, тобто при зміні ціни, попит на даний вид продукції не зміниться, тоді як булочні, здебільшого кондитерські вироби характеризуються більш еластичним попитом.

Ринок хлібопекарської продукції Харківського регіону представлений як великими підприємствами зі значними масштабами виробництва, так малим і середнім бізнесом, який за рахунок невеликих виробничих потужностей є мобільнішим і здатним до більш легкого пристосування до нових ринкових умов, в тому числі в регіоні розвинене випікання хліба у великих супермаркетах. Ціни на продукцію міні-пекарні загалом нижчі, ніж в конкурентів-хлібозаводів, окрім супермаркетів, оскільки там хліб йде під одним кодом з хлібом конкурента, тож ціни теж однакові [5]. Співвідношення великих та малих виробництв повинно диктуватися об'єктивно необхідністю конкретного регіону, залежно від традицій та смаків населення [6].

Головною тенденцією розвитку регіонального ринку хлібопекарської продукції у Харківській області є укрупнення та концентрація виробництва, що дозволяє оптимізувати логістичні системи, прискорити технічне переоснащення, знизити собівартість продукції і тим самим підвищити прибутковість підприємств. При цьому стрімко зменшується кількість дрібних підприємств, але розосередженість населення сприятиме збереженню певної кількості у окремих регіонах.

Перспективним напрямком розвитку регіонального хлібного ринку є інтеграція виробників на основі кооперації учасників агропромислового комплексу, переробної промисловості та хлібопекарських підприємств.

Основними мотивами інтеграції в сучасних умовах виступають: встановлення стабільних виробничо-господарських зв'язків між підприємствами за технологічним ланцюгом; досягнення збалансованої діяльності протягом повного життєвого циклу; зниження витрат на одиницю продукції за рахунок збільшення масштабів виробництва і підвищення цінової конкурентоспроможності продукції; накопичення капіталу для інноваційного розвитку та досягнення відповідного положення на ринку; створення сприятливих умов для диверсифікації виробництва, яка забезпечує гнучкість реакції на зміни у зовнішньому середовищі підприємства і можливості маневрування ресурсами; освоєння випуску нової продукції на основі нових виробництв для задоволення нових потреб [6].

Створення горизонтально інтегрованих об'єднань за рахунок укрупнення виробництва хлібобулочних виробів. У цьому разі створюються умови для концентрації ресурсів і зниження питомої ваги витрат на одиницю продукції.

Для хлібопекарських підприємств можливі декілька переваг інтеграції: підвищення ефективності діяльності підприємства та галузі за рахунок ефективної спеціалізації, економії масштабу (при купівлі сировини), вдосконалення логістичних ланцюгів та ін.; створення можливості для інноваційного розвитку промисловості регіону; стимулювання та полегшення формування нових підприємницьких структур.

Висновок. Таким чином, пропонується декілька напрямків розвитку та формування структури регіонального ринку хлібопекарської продукції:

- розвиток інфраструктури ринку;
- складання оптимальних балансів продовольчих ресурсів;
- підтримка рівноваги попиту і пропозиції;
- контроль за якістю та безпекою продукції;
- підвищення питомої ваги нетрадиційних каналів просування продовольчої продукції;
- формування галузевих асоціацій ринкових агентів, зорієнтованих на захист інтересів власних груп виробників;
- створення відповідної нормативно-правової бази та інформаційного забезпечення.

Отже, основним напрямком розвитку регіонального ринку хлібопекарської продукції має бути подальша інтеграція та кооперація підприємств. Такий напрямок розвитку ринку надасть можливість налагодити міцні та взаємовигідні зв'язки не лише між виробниками, але й узгодити взаємовідносини між підприємствами та регіональними органами влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Березін О.В. Проблеми формування регіонального продовольчого ринку України: (Монографія). К.: Вища школа. - 2002. - 211 с.
- 2.Ільяшенко В.А. Структура продовольчого ринку України / В.А. Ільяшенко // Економіка та держава. – 2006. – №8. – С.19-22.
3. Головне управління статистики у Харківській області [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.ks.ukrstat.gov.ua.
4. Васильченко А.Н. Состояние и перспективы развития хлебопекарной промышленности в Украине / А.Н. Васильченко // Харчова наука і технологія. – 2009. – №1(6). – С. 5-8.
5. Бизнес идея: Хлебный бизнес [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.ubsjournal.com/business/idea/915-hleb.
- 6.Буряк П.Ю. Інтегровані підприємницькі структури: формування, ефективність, потенціал. Монографія. – Львів: Логос, 2007. – 468 с.

Стаття надійшла до редакції 21.12.2010 р.

